Turkish Studies *Language and Literature*

Volume 14 Issue 2, 2019, p. 427-440

DOI: 10.29228/TurkishStudies.22606

ISSN: 2667-5641

Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info / Makale Bilgisi

✍ *Received/Geliş:* 14.01.2019

✓ *Accepted/Kabul:* 10.06.2019

📅 *Report Dates/Rapor Tarihleri:* Referee 1 (10.02.2019)- Referee 2 (14.02.2019)

This article was checked by iThenticate.

TÜRKİYE'DE TOPLUMDİLBİLİM ALANINDA YAPILAN LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ÇEŞİTLİ AÇILardan İNCELENMESİ

Mehmet CANBULAT - Mehmet ÖZŞAVLI***

ÖZ

Toplumdilbilim yurt dışında neredeyse gelişimini tamamlamış bir bilim dalı iken, Türkiye'de yeni yeni tanınmaya ve çalışılmaya başlamıştır. Bu durum Türkiye'de ana dili eğitimi, dil ve kültür ilişkisi, dil ve toplum ilişkisi vb. konularında yapılan birçok çalışmada kendini göstermektedir. Çalışma sahasına ve incelemeye aldığı konulara bakıldığında toplumdilbilimin, özellikle ana dili eğitiminde yaşanan sorunlara ışık tutarak ana dili eğitiminin etkililiğini arttırabilecek potansiyele sahip bir alan olduğu görülmektedir. Bu sebeple Türkiye'de az çalışılan, çalışanların da çok azının farkında olduğu bu alanın iyi bilinmesi ve daha çok çalışılması gerektiği düşünülmektedir. Bu çalışma ile söz konusu tespiti somut verilerle destekleyerek öncelikle toplumdilbilim konusundaki eksikliğimiz ile ilgili bir farkındalık oluşturmak; ardından toplumdilbilimin yöntemleri, teknikleri ve özellikle çalışma sahası hakkında bilgiler vererek daha kaliteli bir ana dili eğitimi için öneriler sunmak amaçlanmıştır.

Söz konusu amaca ulaşmak için bu çalışmada betimsel model kullanılmış ve 1990-2017 yılları arasında Türkiye'de toplumdilbilim alanında yapılan lisansüstü tezler içerik analizi tekniğiyle incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda, Türkiye'de araştırmacıların büyük bir çoğunluğunun (% 86,2) tezlerini toplumdilbilim alanında yapmış olmalarına rağmen bu tezleri toplumdilbilim ile ilişkilendirmemelerinden, dahası, toplumdilbilimden farklı 15 alanla ilişkilendirmelerinden ötürü bu alanda çalıştıklarının farkında olmadıkları tespit edilmiştir. Ayrıca çalışma sonucunda bu alanda çok az sayıda deneysel çalışma yapıldığı belirlenmiştir. Son olarak elde edilen bulgu ve ulaşılan sonuçlar ışığında

* Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü, E-posta: canbulatm@gmail.com

** Öğretmen, MEB, E-posta: mehmetozsavli@gmail.com

bazı önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Toplumdilbilim, dilbilim, lisansüstü tezler

INVESTIGATION OF THE ACADEMIC DISSERTATIONS WRITTEN IN TURKEY IN THE FIELD OF SOCIOLINGUISTICS FROM VARIOUS ASPECTS

ABSTRACT

While sociolinguistics has almost completed its development abroad, it has just begun to be recognized and studied in Turkey. This case is seen on mother language education, the relationship of language and culture and the relationship of language and society etc. in Turkey. When looked at the studying field and the subjects it examines, it is seen that sociolinguistics has the potential to increase the effectiveness of mother language education by shedding light on the problems experienced in mother language education. For this reason, it is thought that this area should be well-known and studied more in Turkey. With the current study it is primarily aimed to create awareness of our deficiency in sociolinguistics field by supporting this detection with concrete data; then to make some proposals for more qualified mother language education by giving some informations about the methods, technics and especially the fields of sociolinguistics.

To achieve the main objective in this study, descriptive model was used and the academic dissertations having been written in Turkey between the years of 1990-2017 were analyzed with content analysis technique. As a result of the study, it was found that the majority of the researchers (% 86,2) in Turkey did not realize that they had studied in sociolinguistics because of not associating their dissertations to sociolinguistics, moreover associating the dissertations to 15 fields different from sociolinguistics inspite of preparing the dissertations in this field. Besides, it was found that few experimental studies were conducted in this field. Finally, some suggestions were given in the light of findings of the study.

STRUCTURED ABSTRACT

While sociolinguistics has almost completed its development abroad, it has just begun to be recognized and studied in our country. This case is seen on mother language education, the relationship of language and culture and the relationship of language and society etc. in Turkey. When looked at the studying field and the subjects it examines, it is seen that sociolinguistics has the potential to increase the effectiveness of mother language education by shedding light on the problems experienced in mother language education. For this reason, it is thought that this area should be well-known and studied more in our country. With the current study it is primarily aimed to create awareness of our deficiency in sociolinguistics field by supporting this detection with concrete data; then to make some proposals for more qualified mother

language education by giving some informations about the methods, technics and especially the fields of sociolinguistics.

Sociolinguistics was born in response to the views that language can only be explained by knowing the grammatical rules and explained by its structure (structuralism) or its relation with the mind (Transformational-Generative Language Theory). Because when learning the language, only the grammatical rules, structure or relationship with the mind cannot be learned. At the same time, the social rules of language are learned. When a child is learning a language, he learns where, how to talk to him, when to speak and when not to speak according to the rules of grammar, but to social rules. Therefore, it is a necessity to address these social uses of language if any theory related to language is desired. In order to overcome this necessity, sociolinguistics emerged.

In general, in the field of work of sociolinguistics; language relations, multilingualism, bilingualism, relationship languages (pidgin), creols, lingua franca, dialects, standards, sociolects, language and education, narrow and broad codes, language politics, male and female language, language and culture linguistic and social inequality, behavioral language studies, linguistic prejudices etc. take part. In addition, the idiolects, patience, slang, jargon, language norm, language barriers, language planning / language revolutions, language bans, language bans, inter-language and inter-language interference, language and identity, Esperanto (artificial language), communicative competence and so on. The topics covered by linguistics are also discussed.

Language is not the product of the individual, but the product of society. From this point of view, it is the society itself that the language can be examined in the best way and the most healthy data about language can be taken. For this reason, sociolinguistics uses research methods and techniques of social sciences while collecting data. Some of these methods and techniques are field research (cross-sectional or longitudinal), interview, observation (especially with attendance), document review, sound recordings, video, etc. The data obtained from the community or from the target community, which constitutes a certain part of the society, are analyzed using linguistics analysis methods (discourse analysis, implicit matching method, etc.) and generalizations about the target group are tried to be reached.

In this study, it is aimed to determine whether the researchers who are conducting postgraduate studies in the field of sociolinguistics in Turkey are aware or not of the fact that they are working in the field of sociolinguistics by starting from the fact that they do not associate their theses with sociolinguistics.

The study used descriptive model, and between the years of 1990-2017, a total of 145 thesis studies were examined with content analysis technique. Of these theses, 119 are master and 26 are doctoral theses.

The Problem Statement of the Study and Sub-Problems

Problem statement of the study is,

In do researchers who are conducting graduate studies in the field of sociolinguistics are aware of their work is in the field of sociolinguistics?

The sub-problems of the study,

1. Are studies conducted associated with sociolinguistics?
2. What sociolinguistic terms do the keywords contain?
3. In which field are the studies more appropriate?
4. Which sociolinguistic methods or techniques were used in the studies?

Results

Based on the data obtained from the investigations made for the sub-problems, the following findings about the main problem of the study were obtained: Only 13.8% (20 people) of the researchers who are doing research in the field of Sociolinguistics are aware that they are working in this field. The remaining 125 (86%, 2) people are not aware of their work in this area.

According to the findings of the study on the first sub-problem of the study, it was found that only 11.7% (17) of the theses made in the field of sociolinguistics were related to this field, and 88.3% (128) were not associated with sociolinguistics. This supports the findings obtained for the basic problem statement of the study.

According to the findings of the second sub-problem of the study, 14 different terms were used in the general terms of the graduate theses in the field of sociolinguistics between the years 1990-2017. Most used term and hence the subject that the most studies conducted on it is bilingualism, at least is the jargon.

According to the findings obtained from the studies on the 3rd sub-problem of the study, post-graduate theses made in the field of sociolinguistics between 1990 and 2017 have been associated with 15 different fields except linguistics / sociolinguistics. In this case, it can be said that "Some researchers in Turkey are not aware that they worked in the field of sociolinguistics."

Most of the theses were done in descriptive model, some in experimental model, and few in mixed method. The methods and techniques used in the theses were content analysis, interview, questionnaire, discourse analysis, observation and scales. These models, methods or techniques are all models, methods or techniques that can be used in the field of sociolinguistics. The small number of experimental studies is another finding that supports the judgment that the field of sociolinguistics is not sufficiently dominated.

Conclusion

Due to the researchers in Turkey of a large majority (% 86.2) did not associated their graduate theses with sociolinguistics, moreover, association with 15 different fields from sociolinguistics was determined. And this case showed that they were not aware of their work in this field. Another result obtained from the findings of the study was that few empirical studies had been conducted in the field of sociolinguistics. Again, it can be said that this was due to the fact that sociolinguistics is not known enough.

Suggestions

For a better quality language education, it is necessary to know the sociolinguistics thoroughly and to make more intensive studies in this field. Because the language characteristics of the social strata they come from, and the negative effects of these language characteristics on the language of language can be determined effectively in this way. In addition, because these negative effects can be eliminated through experimental studies, it is another suggestion that more intense experimental studies are must be carried out in this area.

Keywords: Sociolinguistics, linguistics, theses and dissertations.

1. Giriş

Niteliği gereği dil, çağlar boyunca hep filolojinin, mantığın ve felsefenin konusu olmuştur. Bu disiplinler, dili ya dilbilgisi kurallarıyla sınırlamak zorunda kalmış ya da dilin sınırlarını belirleyemediklerinden ve belli başlı yöntem veya teknik geliştiremediklerinden dili yeterince inceleyememişlerdir. Oysa dil karmaşık bir yapıya sahiptir ve bu özelliğinden ötürü derinlemesine inceleme gerektirir. Filoloji, mantık veya felsefe bunu tek başlarına başaramadığından, süreç içerisinde, dilin yapısını inceleyebilecek kendine has yöntem ve teknikleri olan bir bilim dalı ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Saussure bu ihtiyaçtan yola çıkarak “tek gerçek konusu, kendi içinde ve kendisi için ele alınan dil” olan, yeni bir bilim dalı ortaya koymuştur. Böylece dilbilim, ilk defa Saussure sayesinde tutarlı bilimsel bir niteliğe kavuşmuştur (Kıran, 1984: 89).

Dilbilime bilimsel bir nitelik kazandıran şey, yinelenebilir gözlemlerden ya da mantıksal gelişimi izlenebilir usçul varsayımlardan yola çıkarak, doğrulanabilir bağıntılardan kaynaklanan ve evrensel geçerlik taşıyan sonuçlara ulaşabilmesidir. Hem tümünden gelim hem de tüme varım yöntemlerini kullanan dilbilimde bu çeşitlilik ve değişik bakış açılarının varlığı, dil olgusunu ve yapısını daha iyi tanımamıza yardımcı olmakta, inceleme alanını her yönden kuşatarak dilbilime bilimsel bir kimlik kazandırmaktadır (Vardar: 1998:21-22). İster doğa bilimleri, ister toplum bilimleri, ister insan bilimleri... Hangi kümede düşünülürse düşünülün dilbilim, kullandığı yöntemler açısından bilimsellik sıfatını hak etmektedir (Kocaman, 2006a: 10).

Dilbilim, en genel tanımıyla insan dilini konu alan bilimdir (Saussure, 1916 (1967)’dan akt. Başkan, 2003: 79) ve dilin bilimsel yöntemlerle incelenmesiyle uğraşır (İmer, Kocaman ve Özsoy: 2011: 62). Genel olarak dil olayını, özel olarak da dilin çeşitli gerçekleştirmeleri sayılan doğal dillerin hem belli bir evredeki işleyiş düzenlerini hem de çeşitli evreler arasındaki değişimlerini inceler (Onan, 2013: 85; Vardar, 1998: 21). Bu tanımlara bakıldığında dilbilimin iki yönlü çalıştığı söylenebilir. Birincisi, herhangi bir özel dile değil de genel anlamda dil olgusuna odaklanan, dil olgusunun var olma süreç ve nedenlerini araştıran, bu konularda genellemelere ulaşmaya çalışan yönüdür. İkincisi ise, daha dar alanda, doğal dillerin (Türkçe, Arapça, İngilizce gibi) belli bir zaman dilimindeki işleyişlerini, farklı zaman dilimleri arasındaki gelişim ve değişimlerini incelediği yönüdür. Sonuç olarak dilbilim için “Bir yönüyle dil olgusunu, diğer yönüyle de özel dilleri konu alan ve bilimsel yöntemlerle inceleyen bilim dalıdır.” denilebilir.

Dile ilişkin bakış açıları değişiklik gösterdiğinden, dilbilimin alt dallarının belirlenmesinde de farklılıklar ortaya çıktığı söylenebilir. Örneğin Vardar (1998), dilbilimin temel alt dallarını başlıca dilsel birimlerle bunların birbirine eklemlenmesini ele alarak *sesbilim*, *sözlükbilim* ve *tümcebilim* dallarını öne sürer (Vardar, 1998: 158). Lyons’a (2009) göre ise dilbilimi, farklı bakış açılarının dildeki olay, olgu veya varsayımlara odaklanma ve önem verme durumlarına göre şu alt dallara ayırmak mümkündür: *genel* veya *betimsel dilbilim*, *eş zamanlı* veya *art zamanlı dilbilim*, *kuramsal* veya *uygulamalı dilbilim*,

makrodilbilim veya *mikrodilbilim* (Lyons, 2009: 35-36). *Genel dilbilim*, genel anlamda dil olgusuyla, dilin ne olduğu ve yapısıyla ilgilenir. Yani dillerin ayrılıklarından ziyade ortak özelliklerini araştırır. *Betimsel dilbilim* ise özel bir dilin (Türkçe, Arapça, İngilizce, vs.) yapısı, dilbilgisi kuralları veya pratik kullanımı için bir sözlük hazırlamaya, vs. odaklanır. *Eş zamanlı dilbilim*, dilin belli bir zaman dilimindeki oluşumu ve yapısını incelerken; *art zamanlı dilbilim* dilin tarihsel süreç içerisindeki gelişimi, oluşumu, değişimi ve yapısını inceler. *Kuramsal dilbilim*, pratik uygulamalarına bakmaksızın bir kuram geliştirmek üzere dil olgusunun veya özel dillerin yapılarını ve işlevlerini incelemeye çalışır. *Uygulamalı dilbilim*, dil ile ilgili soyut düşüncelerin ve araştırma bulgularının gerçek dünya ile bağlantısını kuran, onları ulaşılır kılan alandır (Kaplan ve Widdowson, 1992'den akt. Kocaman, 2006b: 161). Uygulamalı dilbilim kavramıyla, dil öğretimi de içinde olmak üzere, dille ilgili bütün sorunları ele alan bir etkinlik anlaşılmaktadır. Dilbilimin geniş oylumlu anlamı denilebilecek olan bu yaklaşımda, uygulamalı dilbilimciler en az dört temel ilgi alanından söz etmektedirler: konuşma düzeltimi, dil-iktidar ilişkisi, dil siyasası ve planlaması ve eğitim de dil kullanımı (Kocaman, 1998: 102). *Makro* veya *mikro dilbilim* ise ele alınan konunun kapsamına göre belirlenir. Ele alınan konu geniş bir sahayı kapsıyorsa *makro dilbilim*, dar bir sahayı kapsıyorsa *mikro dilbilim* devreye girer. Kısacası mikro dilbilim sadece dilin yapısını ele alırken; makro dilbilim, şu veya bu yönden dil olgusu veya özel dilleri ilgilendiren her şeyi ele alır (Lyons, 2009: 36). Ancak hemen belirtilmelidir ki, bu iki kavram üzerinde bir görüş birliği bulunmamaktadır.

Dilbilim dışında birçok disiplin dil ile ilgili konuları araştırdığından makro dilbilimin içinde toplumdilbilim (sosyolinguistik), ruhdilbilim (psikolinguistik), budunbilim (etnodilbilim), biçembilim (stilistik)... gibi, dili disiplinler arası bir yaklaşımla ele alan yeni alt dallar görmek de mümkündür (Lyons, 2006: 36). *Ruhdilbilim* konuşan birey ile bireyin kullandığı dil arasındaki ilişkileri çözmeye çalışır. Amacı, dilin kullanım süreçlerinin betimlemesini yapmaktır (Kıran ve Kıran, 2013: 329). *Budundilbilim*, dili bir kültürün anlatım aracı olarak ele alan, iletişim koşullarıyla ve kültürel davranışlarla bağlantılı olarak inceleyen dilbilim dalıdır. *Biçembilim* yazınsal metinlerin ayırt edici dil kullanımlarını ve yapılarını ortaya çıkararak metinlerin anlam ve değerini ortaya koyan, yazın türlerini okurken onları nasıl okuduğumuz ve onlardan nasıl etkilendiğimizle ilgilenen bilim dalıdır (Tutaş, 2006: 2).

Makro dilbilimin içinde yer alan alt dallardan her biri kısa birer cümle ile tanıtıldıktan sonra çalışmanın asıl hedefi olan toplumdilbilim ile ilgili daha ayrıntılı bilgi verilmesi gerektiği düşünülmüştür. Bu sebeple aşağıda toplumdilbilim ile ilgili daha detaylı bilgi sunulmuştur.

Toplumdilbilim; dilin sadece dilbilgisi kuralları bilinerek açıklanabileceği, yapısı (Yapısalcılık) veya zihinle ilişkisi kavranarak açıklanabileceği (Üretici Dönüşümsel Dil Kuramı) görüşlerine tepki olarak doğmuştur. Çünkü dil öğrenilirken sadece dilbilgisi kuralları, yapısı veya zihinle ilişkisi öğrenilmez. Aynı zamanda dilin toplumsal kuralları da öğrenilir. Hymes'a (1972b: 277) göre bir çocuk dil öğrenirken nerde, kiminle nasıl konuşacağını, ne zaman konuşup ne zaman konuşmayacağını dilbilgisi kurallarına göre değil, toplumsal kurallara göre öğrenir. Dolayısı ile dil ile ilgili herhangi bir kurama ulaşmak isteniyorsa dilin bu sosyal kullanımları da ele alınmalıdır. Çünkü dil kullanımı (iletişim amacı taşıyan her türlü davranış) sosyal davranışların sürekli bir parçasıdır ve dilsel yapılar sosyal anlamı inşa eder. Burada unutmadan ifade etmek gerekir ki dil de toplumdan bağımsız değildir. Nitekim Direkçi (2019) de dilin toplumdan bağımsız bir olgu olmadığını ve toplumların geçmişten bugüne yaşadığı olayların toplumun yapısını değiştirdiği gibi dil olgusunda da çeşitli nedenlere bağlı olarak ses, biçim ve anlam bakımından değişimleri beraberinde getirdiğini ifade etmiştir.

İlgili alan yazında toplum dilbilimin farklı tanımlarının yapıldığını görmek mümkündür: Toplumdilbilim, toplumsal yapılar ile dilsel yapılar arasında bir ilişki kurma ve bu ikisi arasında meydana gelen değişiklikleri inceleme girişimidir (Gumperz, 1971). Farklı dil değişikliklerinin özelliklerini, farklı işlevlerini, bu değişiklikleri kullanan kişilerin birbirlerini etkileyerek yine bu değişiklikleri değişime uğratmalarını ve dil değişikliklerinin kendi arasındaki değişimleri inceleyen bilimdir

(Fishman, 1972). “Dilsel ve toplumsal ortak değişkenlikleri inceleyen bilim” (Dubois, 1974: 4442’ten akt. Günay, 1995: 5), “Dil toplum etkileşimini toplumsal katman, eğitim, cinsiyet, yaş, kültür vb.leri açısından inceleyen bilim dalı” (Kocaman ve Osam, 2000), “Toplum ile dil ilişkisini her yönü ile araştıran bilim dalı” (Öztürk Dağabakan, 2012), “Dilin toplumsal kullanımlarını inceleme çalışan bilimdir.” (Chambers, 2013) vb. Genel anlamda toplumdilbilim, “Dil olgularıyla toplumsal olgular arasındaki ilişkileri, bunların birbirini etkilemesini, birbirinin değişkeni olarak ortaya çıkmasını, bir başka deyişle bu iki tür olgu arasındaki eşdeğişirliği inceleyen karma dal” olarak tanımlanmaktadır (Vardar vd., 1980: 144). Tanımlardan da anlaşılacağı üzere çalışma alanlarına değinmeden toplumdilbilimi tanımlamak pek de olanaklı değildir.

Toplumdilbilim dil ve toplum arasındaki ilişkiyi inceler. Toplumdilbilimde amaç, dilin toplumsal işlevlerini ve farklı sosyal alanlarda neden farklı şekillerde konuşulduğunu incelemektir (Hold: 2013: 1). Bir çocuk ana dilindeki ses, sözcük ve bu sözcüklerin diziliş kurallarını öğrenirken aynı zamanda toplum içinde kiminle, ne zaman, nasıl konuşacağını, başka bir deyişle ana dilini nasıl kullanılacağını da öğrenir. Toplumdilbilimci için önemli olan bu değişkenliğin tanımlanabilmesi ve bireylere değil, gruplara özgü olduğunun kanıtlanmasıdır (König, 1991). Çünkü her toplum içinde yaşadığı düzenin koşullarına göre gerekli sözcükleri üretir ve kullanır (Kıran ve Kıran, 2013: 320). Ayrıca toplumdilbilim, değişik grupların dilsel davranışını belirleyen kuralları saptamaya, daha sonra da bu kurallar çerçevesinde bireysel davranışı açıklamaya çalışır (König: 1991). Yani sosyal yapının, kültürün, dilin karşılıklı bağıntılarını ve kesişme noktalarını; toplumsal özelliklerin dile yansımaları sonucunda ortaya çıkan değişik dil kullanımlarını araştırır (İmer, 1990: 1).

Romaine’e (2000) göre toplumdilbilimin özellikle sosyoloji, antropoloji, sosyal psikoloji ve eğitim gibi sosyal bilimlerle yakın bağlantıları vardır ve çalışma sahasına çok dillilik, sosyal diyalektler (sosyolektler), sözlü etkileşim, dile yönelik tutumlar, dilde değişiklik vd. girmektedir. Toplumdilbilimin çalışma alanlarını konu bazında ele almaya çalışan bazı araştırmacılar da vardır. Bu konuda en geniş sıralamayı Güven (2015: 21-22) şu şekilde sunmaktadır: dil ilişkisi, çok dillilik, iki dillilik, ilişki dilleri (pidgin), kreoller, geçer dil (lingua franca), diyalektler, standartlar, sosyolektler, dil ve eğitim, dar ve geniş kodlar, dil siyaseti, erkek ve kadın dili, dil ve kültür, dilsel ve toplumsal eşitsizlik, davranışsal dil çalışmaları, dilsel önyargılar vb. genel konulardır. Ayrıca Güven detaya girerek idyolekt (idiolects), sabir, argo, jargon, dil normu, dil engelleri, dil planlamaları/düzenlemeleri, dil devrimleri, dil yasakları, diller arası ve dil içi girişim, dil ve kimlik, Esperanto (yapay dil), bildirimsel edinç vb. konularını da ifade etmektedir. Bu sayılanların yanı sıra bölgesel dil, işlevsel dil, ölçünlü dil vb. dil türleri ile dil dışı gerçeklik, vb. konular da toplumdilbilimin ele aldığı konular arasındadır.

Toplumdilbilimde dil bireyin değil, toplumun ürünüdür. Bu açıdan bakıldığında dilin en iyi incelenebileceği, dil ile ilgili en sağlıklı verilerin alınabileceği yer toplumun kendisidir. Bu sebeple toplumdilbilim veri toplarken sosyal bilimlerin araştırma yöntem ve tekniklerini kullanır. Bu yöntem ve tekniklerin başlıcaları arasında saha araştırmaları (kesitsel veya boylamsal), görüşme, gözlem (özellikle katılımlı), doküman incelemesi, ses kayıtları, video kayıtları (Vaux ve Cooper, 1999; Yıldırım ve Şimşek, 2013) vb. gelmektedir. Toplumdan veya toplumun belli bir kesimini oluşturan hedef topluluktan elde edilen veriler, dilbilimin analiz yöntemleri (söylem analizi, örtük eşleştirme yöntemi, vb.) kullanılarak analiz edilir ve hedef kitle ile ilgili genellemelere ulaşılmaya çalışılır.

Toplumdilbilimle ilgili bilinmesi gereken bir diğer husus, dil sosyolojisinden farklı bir alan olmasıdır. Toplumdilbilim, dilin yapısını ve iletişimdeki işlevini daha iyi anlayabilme amacı ile dil ve toplum arasındaki ilişkiyi inceler. Dil sosyolojisi ise dilin yapısını ve işlevini inceleyerek sosyal yapının nasıl daha iyi anlaşılabilirliği ile ilgilenir (Wardhaugh, 2006: 13). Örneğin herhangi bir topluluğun bir arada iken kendilerine özgü kullandıkları dil ile ilgili bilgi edinerek genellemelere ulaşmak amacıyla yapılacak her türlü inceleme (o toplumun yapısını incelemek dahil) toplumdilbilimin konusudur. Ancak o topluluğun yapısı hakkında genel-geçer bilgilere ulaşmak amacıyla o topluluğa özgü dil kullanımlarını incelemek dil sosyolojisinin konusudur. Örneklerden de anlaşılacağı üzere, bu iki alanın inceleme

nesnesi aynı olsa da inceleme amaçları farklıdır.

Çalışma sahasına ve incelemeye aldığı konulara bakıldığında toplumdilbilimin, özellikle ana dili eğitiminde yaşanan sorunlara ışık tutarak ana dili eğitiminin etkililiğini arttırabilecek potansiyele sahip bir alan olduğu görülmektedir. Bu sebeple Türkiye’de az çalışılan, çalışanların da çok azının farkında olduğu bu alanın iyi bilinmesi ve daha çok çalışılması gerektiği düşünülmektedir.

Dil ve eğitim, dil ve kültür hatta dil ve toplum ilişkilerini ele alan bazı araştırmalar incelendiğinde aslında toplumdilbilim araştırmaları olduğu, ancak araştırmacıların çalışmalarını bu alanla ilişkilendirmedikleri gözlemlenebilmektedir. Bu durumun araştırmacıların henüz bu alanı keşfetmediklerinden kaynaklandığı tahmin edilmektedir. Bu sorunun giderilmesi için toplumdilbilimin yeteri kadar tanınması, yöntemlerinin ve terminolojisinin iyi bilinmesi gerektiği düşünülmektedir.

Çalışmanın Amacı

Yukarıda bahsedilen problemler ve düşüncelerden hareketle bu çalışmada, Türkiye’de toplumdilbilim alanında lisansüstü çalışma yapan araştırmacıların tezlerini toplumdilbilimle ilişkilendirip ilişkilendirmediklerinden yola çıkarak toplumdilbilim alanında çalıştıklarının farkında olup olmadıklarını tespit etmek amaçlanmıştır.

1.2. Çalışmanın Problem Cümlesi ve Alt Problemler

Çalışmanın problem cümlesi,

“Toplumdilbilim alanında lisansüstü tez yapan araştırmacılar, çalışmalarını toplumdilbilim alanında yaptıklarının farkında mıdır?” şeklindedir.

Çalışmanın alt problemleri ise,

1. Yapılan çalışmalar toplumdilbilimle ilişkilendirilmiş midir?
2. Tezlerin anahtar sözcükleri hangi toplumdilbilimsel terimleri içermektedir?
3. Çalışmalar hangi alana daha uygundur?
4. Yapılan çalışmalarda hangi toplumdilbilimsel yöntem veya teknik kullanılmıştır?

2. Yöntem

2.1. Çalışmanın Modeli

Toplumdilbilim alanında 1990-2017 tarihleri arasında yapılmış lisansüstü tez çalışmalarını yukarıdaki problemler açısından inceleyen bu çalışma betimsel modeldedir. Çalışmanın temel amacına ulaşmak için indirilen tezler içerik analizi tekniğiyle incelenmiştir.

2.2. Verilerin Toplanması ve Analizi

İlgili tezlere ulaşmak için YÖK bünyesindeki Ulusal Tez Merkezi, toplumdilbilimin çalışma alanına giren konuların anahtar kelimeleriyle [*dil ilişkisi, çok dillilik, iki dillilik, ilişki dilleri (pidgin), kreoller, geçer dil (lingua franca), diyalektler, standartlar, sosyolektler, dil ve eğitim, dar ve geniş kodlar, dil siyaseti, erkek ve kadın dili, dil ve kültür, dilsel ve toplumsal eşitsizlik, davranışsal dil çalışmaları, dilsel önyargılar, idyolekt (idiolects), sabir, argo, jargon, dil normu, dil engelleri, dil planlamaları/düzenlemeleri, dil devrimleri, dil yasakları, diller arası ve dil içi girişim, dil ve kimlik, Esperanto (yapay dil), bildirimsel edinç, bölgesel dil, işlevsel dil, ölçünlü dil vb. dil türleri ile dil dışı gerçeklik*] taranmıştır. Yayın izni verilmeyen tezlerin yazarlarına elmek aracılığıyla ulaşılmaya çalışılmış, geri dönen yazarların tezlerine ilişkin veriler elde edilmiştir. Elmeğe cevap vermeyen yazarların tezlerinin Ulusal Tez Merkezindeki –yeterliyse- özetinden yararlanılmıştır. Yöntemi, içeriği ve anahtar kelimeleriyle ilgili yeteri kadar veri içermeyen özete sahip tezler incelemeye alınamamıştır. Ulaşılan

tezler içerik analizi tekniğiyle incelenmiş ve elde edilen veriler frekans ve yüzde değerleri kullanılarak tablolar halinde sunulmuştur.

2.3. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini toplumdilbilim alanında yapılan bütün tezler oluşturmakta iken, örneklemi ise 1990-2017 tarihleri arasında yapılan lisansüstü tezler oluşturmaktadır. Çalışma için incelenen tezlerle ilişkin veriler Tablo 1’de yer almaktadır:

Tablo 1: Ulaşılan Lisansüstü Tezlere İlişkin Veriler

Tez Türü	f	%
Yüksek Lisans	119	82,1
Doktora	26	17,9
Toplam	145	100,0

Tablo 1’e bakıldığında toplumdilbilim alanında 1990’dan günümüze toplamda 145 lisansüstü tez yapıldığı görülmektedir. Bu tezlerden 119’u (% 82,1) yüksek lisans, 26’sı (% 17,9) doktora tezidir.

3. Bulgular Ve Yorum

Çalışmanın temel problemi “Toplumdilbilim alanında lisansüstü tez yapan araştırmacılar, çalışmalarını toplumdilbilim alanında yaptıklarının farkında mıdır?” şeklinde belirlenmiştir. Alt problemler için yapılan incelemeler sonucu elde edilen verilerden hareketle çalışmanın temel problemine ilişkin bulgular Tablo 2’de sunulmuştur:

Tablo 2: Temel Probleme İlişkin Bulgular

Farkında mıdır?	f	%
Evet	20	13,8
Hayır	125	86,2
Toplam	145	100,0

Tablo 2 incelendiğinde toplumdilbilim alanında lisansüstü tez yapan araştırmacıların sadece % 13,8’inin (20 kişi) bu alanda çalıştıklarının farkında oldukları görülmektedir. Geri kalan 125 (% 86, 2) kişi ise çalışmalarını bu alanda yaptığının farkında değildir.

Temel probleme ilişkin % 86,2’lik gibi büyük bir oran elde edilmesi çalışmamızın giriş bölümünde ifade ettiğimiz “Dil ve eğitim, dil ve kültür hatta dil ve toplum ilişkilerini ele alan bazı araştırmalar incelendiğinde aslında toplum dilbilim araştırmaları olduğu, ancak araştırmacıların çalışmalarını bualanla ilişkilendirmedikleri gözlemlenebilmektedir.” yargısını destekleyen bir bulgudur.

Çalışmanın birinci alt problemi “Yapılan çalışmalar toplumdilbilimsel çalışma olup toplum dilbilimle ilişkilendirilmiş midir?” şeklinde belirlenmiştir. Birinci alt probleme ilişkin veriler aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:

Tablo 3: Birinci Alt Probleme İlişkin Veriler

Tezler Toplumdilbilimle İlişkilendirilmiş midir?	f	%
Evet	17	11,7
Hayır	128	88,3
Toplam	145	100,0

Tablo 3'e bakıldığında toplumdilbilim alanında yapılmış tezlerden sadece % 11,7'sinin (17 tane) bu alanla ilişkilendirildiği, % 88,3'ünün (128 tane) toplumdilbilimle ilişkilendirilmediği görülmektedir. Toplumdilbilimle ilişkilendirilen tezlerin sayısının Tablo 2'deki gibi 20 olması beklenmekteydi. Ancak aradaki farka sebep olan 3 tez incelendiğinde bunların başlıklarında "Toplumdilbilim" ifadesinin geçtiği ancak bu ifadenin sadece başlıkta kaldığı, tezin ne alan yazın ne de başka bir bölümde toplumdilbilimle ilgili herhangi bir ifade geçtiği görülmüştür. Dolayısıyla "Araştırmacıların 20'si bu alanda çalışma yaptıklarının farkındayken 17'si çalışmasını toplumdilbilimle ilişkilendirmiştir." sonucu ortaya çıkmaktadır.

Birinci alt probleme ilişkin % 88,3'lük gibi büyük bir oran elde edilmesi çalışmamızın giriş bölümünde ifade ettiğimiz "Dil ve eğitim, dil ve kültür hatta dil ve toplum ilişkilerini ele alan bazı araştırmalar incelendiğinde aslında toplum dilbilim araştırmaları olduğu, ancak araştırmacıların çalışmalarını bualanla ilişkilendirmedikleri gözlemlenebilmektedir." yargısını destekleyen bir bulgudur.

Çalışmanın ikinci alt problemi "Tezlerin anahtar sözcükleri hangi toplumdilbilimsel terimleri içermektedir?" şeklinde belirlenmiştir. İkinci alt probleme ilişkin veriler aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:

Tablo 4: İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Toplumdilbilimsel Terim	f	%
İki Dillilik	38	26,2
Ağız	31	21,4
Toplumdilbilim	12	8,3
Dil ve Eğitim	11	7,6
Dil Kullanımı	10	6,9
Çok Dillilik	9	6,2
Dilde Cinsiyet	8	5,5
Dil Politikaları	7	4,8
Dil Sorunu	5	3,4
Argo	5	3,4
Dil ve Kültür	4	2,8
Lehçe	2	1,4
Dilsel Kod	2	1,4
Jargon	1	0,7
Toplam	145	100

Tablo 4'e bakıldığında 1990-2017 yılları arasında yapılmış lisansüstü tezlerin anahtar sözcüklerinde genel anlamda 14 farklı terim kullanıldığı görülmektedir. Bu terimler ve kullanım sıklıkları sırasıyla dil kullanımı % 26,2 (f: 38), ağız % 21,4 (f: 31), toplumdilbilim % 8,3 (f: 12), dil ve eğitim % 7,6 (f: 11), dil kullanımı % 6,9 (f: 10), çok dillilik % 6,2 (f: 9), dilde cinsiyet % 5,5 (f: 8), dil politikaları % 4,8 (f: 7), dil sorunu % 3,4 (f: 5), argo % 3,4 (f: 5), dil ve kültür % 2,8 (f: 4), lehçe % 1,4 (f: 2), dilsel kod % 1,4 (f: 2), jargon % 0,7 (f: 1)'dur.

Bu açıdan bakıldığında Türkiye'de toplumdilbilimle ilgili en çok iki dillilik, en az ise jargon konularında çalışma yapıldığı söylenebilir.

Çalışmanın üçüncü alt problemi "Çalışmalar hangi alana daha uygundur?" şeklinde

belirlenmiştir. Üçüncü alt probleme ilişkin veriler aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:

Tablo 5: Tezlerin Yazarları Tarafından İlişkilendirildikleri Alanlara İlişkin Veriler

	f	%
Dilbilim	30	20,7
Türkoloji	28	19,3
Eğitim Bilimleri	26	17,9
Türk Dili ve Edebiyatı	22	15,2
Toplum Dilbilim	17	11,7
Sosyoloji	4	2,8
Uluslararası İlişkiler	4	2,8
İngiliz Dili ve Edebiyatı	3	2,1
Reklamcılık	2	1,4
Çocuk Edebiyatı	2	1,4
Halk Bilimi (Folklor)	2	1,4
Psikoloji	1	0,7
Antropoloji	1	0,7
Radio ve TV	1	0,7
Gazetecilik	1	0,7
Arap Dili ve Edebiyatı	1	0,7
Toplam	145	100

Tablo 5 incelendiğinde toplum dilbilim alanında yapılan tezlerin yazarları tarafından 16 farklı alanla ilişkilendirildiği görülmektedir. İlgili tezlerin % 20,7’si (f: 30) dilbilim, % 19,3’ü (f: 28) Türkoloji, % 17,9’u (f: 26) Eğitim Bilimleri, % 15,2’si (f: 22) Türk Dili ve Edebiyatı, % 11,7’si (f: 17) Toplum Dilbilim, % 2,8’i (f: 4) Sosyoloji, % 2,8’i (f: 4) Uluslararası İlişkiler, % 2,1’i (f: 3) İngiliz Dili ve Edebiyatı, % 1,4’ü (f: 2) Çocuk Edebiyatı, % 1,4’ü (f: 2) Halk Bilimi alanlarıyla ilişkilendirilmiştir. Geri kalan 5 tezdten her biri % 0,7 oranla Psikoloji, Antropoloji, Radyo ve TV, Gazetecilik ve Arap Dili ve Edebiyatı alanlarıyla ilişkilendirilmiştir.

Bir alanda yapılan tezlerin 15 farklı alanla ilişkilendirilebilmesi yine çalışmanın giriş bölümünde değindiğimiz “Dil ve eğitim, dil ve kültür hatta dil ve toplum ilişkilerini ele alan bazı araştırmalar incelendiğinde aslında toplum dilbilim araştırmaları olduğu, ancak araştırmacıların çalışmalarını bu alanla ilişkilendirmedikleri gözlemlenebilmektedir.” yargısını destekleyen diğer bir önemli bulgudur. Buradan hareketle yapılan çalışmaların tablo 5’te gösterilen alanlardan ziyade toplumdilbilime daha uygun oldukları söylenebilir.

Çalışmanın dördüncü alt problemi “Yapılan çalışmalarda hangi toplumdilbilimsel yöntem kullanılmıştır?” şeklinde belirlenmiştir. Bunun için tezlerin model, yöntem ve teknikleri ayrı ayrı incelenmiş ve elde edilen veriler Tablo 6’da sunulmuştur:

Tablo 6: Lisansüstü Tezlerin Yöntemlerine İlişkin Bulgular

Model	f	%
Betimsel	135	93,1
Deneyssel	9	6,2
Karma	1	0,7
Toplam	145	100
Kullanılan Teknik		
İçerik Analizi	82	56,6
Görüşme	18	12,24
Anket	17	11,7
Söylem Analizi	15	10,3
Gözlem	7	4,8
Ölçek	6	4,1
Toplam	145	100

Tablo 6 incelendiğinde toplumdilbilim alanında yapılan tezlerin % 93,1'i (135 tanesi) betimsel modelde, % 6,2'si (9 tanesi) deneyssel modelde, 0,7'si (1 tanesi) karma yöntem kullanılarak yapılmıştır. Bu tezlerde kullanılan yöntem ve tekniklere bakıldığında ise sırasıyla % 56,6'sında (82 defa) içerik analizi, % 12,24'ünde (18 defa) görüşme, 11,7'sinde (17 defa) anket, 10,03'ünde (15 defa) söylem analizi, % 4,8'inde (7 defa) gözlem ve % 4,1'inde (6 defa) ölçek kullanılmıştır. Bu model, yöntem veya tekniklerin hepsi toplumdilbilim alanında kullanılabilecek model, yöntem veya tekniklerdir.

Deneyssel çalışmaların sayısındaki azlık toplumdilbilim alanına yeteri kadar hâkim olunmadığı yargısını destekleyen diğer bir bulgudur.

4. Sonuç ve Tartışma

Toplumdilbilim yurt dışında neredeyse gelişimini tamamlamış bir bilim dalı iken Türkiye'de yeni tanınmaya ve çalışmaya başlamıştır. Bu durum Türkiye'de dil eğitimi, dil ve kültür ilişkisi, dil ve toplum ilişkisi vb. konularında yapılan birçok çalışmada kendini göstermektedir. Bu çalışma ile söz konusu tespiti somut verilerle destekleyerek öncelikle toplumdilbilim konusundaki eksikliğimiz ile ilgili bir farkındalık oluşturmak; ardından toplumdilbilimin yöntemleri, teknikleri ve özellikle çalışma sahası hakkında bilgiler vererek daha kaliteli bir dil eğitimi için öneriler sunmak amaçlanmıştır. Çünkü dilin farklı bağlamlarda kullanım biçimlerini incelemek yalnızca toplumsal ilişkilerimizi anlamamıza yardımcı olmakla kalmamakta, aynı zamanda dillerin nasıl işlediğiyle ilgili bilgi edinmemize de yardımcı olmaktadır (Holmes, 1992'den akt. Sağın Şimşek, 2006: 77). Dolayısı ile iyi bir ana dili eğitimi için toplumdilbilimden de yararlanmak gerekmektedir.

Yukarıda bahsedilen düşüncelerden hareketle, Türkiye'de toplumdilbilim alanında yapılan lisansüstü tezler çeşitli açılardan incelenmiştir. Türkiye'de araştırmacıların büyük bir çoğunluğunun (% 86,2) toplumdilbilim alanında yapmış olmalarına rağmen tezlerini toplumdilbilim ile ilişkilendirmemelerinden, dahası, toplumdilbilimden farklı 15 alanla ilişkilendirmelerinden ötürü bu alanda çalıştıklarının farkında olmadıkları tespit edilmiştir. Nitekim bu bulgu ilgili alan yazındaki bazı araştırmacılar tarafından desteklenmektedir (Güven, 2015; Metin, 2012).

Çalışmanın bulgularından elde edilen ikinci sonuç, araştırmacıların tezlerini Toplumdilbilimden farklı olarak Dilbilim, Türkoloji, Türk Dili ve Edebiyatı, Sosyoloji, Uluslararası İlişkiler, İngiliz Dili ve

Edebiyatı, Çocuk Edebiyatı, Halk Bilimi, Psikoloji, Antropoloji, Radyo ve TV, Gazetecilik ve Arap Dili ve Edebiyatı gibi alanla ilişkilendirmeleridir. Ancak tezlerin amacına ve çalışılan konulara bakıldığında söz konusu tezlerin toplumdilbilim alanına daha uygun olduğu tespit edilmiştir. Bu alanlar içerisinde dilbilim nispeten kendini kabul ettirse de, geri kalan alanlarla ilişkilendirilen tezlerin oranı (% 67,6) yüksektir. Bu da araştırmacıların yine büyük çoğunluğunun bu aladan çalıştıklarının farkında olmadığını göstermektedir.

Çalışmanın bulgularından elde edilen diğer bir sonuç ise toplumdilbilim alanında çok az sayıda deneysel çalışmanın yapılmış olmasıdır. Yine bu durumun toplumdilbilim yeteri kadar bilinmemesinden kaynaklandığı söylenebilir.

4.1. Öneriler

Daha kaliteli bir dil eğitimi için toplum dilbilimin iyice bilinmesi ve bu alanda daha yoğun çalışmaların yapılması gerekmektedir. Çünkü ana dili eğitimi alan öğrencilerin geldikleri toplumsal katmanların dil özellikleri, bu dil özelliklerinin ölçünlü dil üzerindeki olumsuz etkileri ancak bu sayede tespit edilebilir. Ayrıca tespit edilen bu olumsuz etkiler, deneysel çalışmalarla bertaraf edilebileceğinden bu alanda daha yoğun deneysel çalışmaların yapılması diğer bir önerimizdir.

5. KAYNAKÇA

- Başkan, Ö. (2003). *Dilbilim: lengüistik metodu*. İstanbul: Multilingual Yayınları
- Chambers, J. K. (2013). Studying Language Variation: An Informal Epistemology. J. K. Chambers ve N. Schilling (Ed.), *The Handbook of Language Variation* (2. Baskı) içinde. Oxford: Wiley-Blackwell Yayınları
- Fishman, J. (1972). *The Sociology of Language*, Rowley: Massachusettes: Newburyhouse Yayınları
- Direkci, B. (2019). Examination of Pre-service Teachers Interpretation Case of Fossil Words in Turkish Reduplications/Idioms, *International Journal of Instruction*, 12, s.1157-1172.
- Günay, V.D. (1995). Roman çözümlemesine toplumdilbilimsel bir yaklaşım, *Dil Dergisi/Language Journal*, 35, Ankara: A.Ü. TÖMER Yayınları, s. 5-24.
- Güven, A. (2015). *Türkiye’de Günümüze Kadar Yapılmış Olan Toplum Dilbilim Çalışmalarına Genel Bir Bakış*. Pamukkale Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Denizli
- Hold, J. (2013). *An introduction to sociolinguistics*. New York, USA: Routludge Yayınları
- Hymes, D. (1972b). On communicative competence. Pride, J.B. ve Holmes, J. (Ed.), *Sociolinguistics*. Londra: Penguin Yayınları
- İmer, K. (1990). *Dil ve toplum*. Ankara: Gündoğan Yayınları
- İmer, K., Kocaman, A., ve Özsoy, S. (2011). *Dilbilim terimleri sözlüğü*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları
- Kıran, Z. A. ve Kıran (2013). *Dilbilime giriş*. Ankara: Seçkin Yayınları
- Kocaman, A. (1998). Uygulamalı dilbilim. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, s. 101-106
- Kocaman, A. (2006a). “Temel kavramlar”. A. Kocaman (Ed.), *Dilbilim: Temel Kavramlar, Sorunlar, Tartışmalar içinde* (ss. 9-14). Ankara: Dil Derneği Yayınları.
- Kocaman, A. (2006b). Uygulamalı dilbilim. A. Kocaman (Ed.), *Dilbilim: Temel Kavramlar, Sorunlar, Tartışmalar içinde* (s. 9-14). Ankara: Dil Derneği Yayınları.

- Kocaman, A. ve Osam, N. (2000). *Uygulamalı dilbilim-yabancı dil terimleri sözlüğü*. Ankara: Hitit Yayınları
- König, G. Ç. (1991). Toplum dilbilim açısından dil ve dil türleri, *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, s. 59-70.
- Lyons, J. (2006). *Language and linguistics, an introduction*. Cambridge, UK: Cambridge Üniversitesi Yayınları
- Metin, G. (2012). *Göç Yaşamış 6. Sınıf Öğrencilerinin Yazım Kurallarını Ve Noktalama İşaretlerini Uygulama Düzeylerinin Toplum Dilbilimsel Değişkenleri Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon
- Onan, B. (2013). *Dil eğitiminin temel kavramları*. Ankara: Nobel Yayınları
- Öztürk Dağabakan, F. (2012). Toplumdilbilimsel bir kavram olarak kadın-erkek dil ayrımına Türkçe ve Almanca açısından bir yaklaşım, *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED]*, s. 87-106
- Romaine, S. (2000). *Language in society, an introduction to sociolinguistics*. New York, USA: Oxford Üniversitesi Yayınları
- Sağın Şimşek, Ç. (2006). *Toplumdilbilim*. A. Kocaman (Ed.), *Dilbilim: Temel Kavramlar, Sorunlar, Tartışmalar* içinde (s. 77-87). Ankara: Dil Derneği Yayınları.
- Tutaş, N. (2006). Yazınsal metinlerde biçimbilimsel inceleme, http://www.littera.hacettepe.edu.tr/TURKCE/19_cilt/18tutas.pdf
- Vardar, B. (1998). *Dilbilimin Temel Kavram ve İlkeleri*. İstanbul: Multilingual Yayınları Vaux, B. ve Cooper, J. (1999). *Introducing to linguistic field methods*. Lincom Europa Yayınları
- Wardhaug, R. (2006). *An introduction to sociolinguistics*. Oxford: Blackwell Yayınları
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları